

Mondzorg en topsport

M.A.J. Eijkman

Overeenkomsten volgens tandartsen-topsporters

Doel van dit kwalitatieve onderzoek was na te gaan in hoeverre acht tandartsen-algemeen practici, twee vrouwen en zes mannen, die allen op het gebied van sport Nederland vele malen hebben vertegenwoordigd, een relatie zien tussen het bedrijven van (top)sport en hun beroepsuitoefening. Zeven van de acht respondenten zagen grote overeenkomsten met hun beroepsuitoefening. Vooral als het gaat om zaken als gedisciplineerd en planmatig bezig zijn, het streven naar perfectie, het hebben van een groot concentratievermogen en de eigenschap zich te richten op taakrelevante zaken, zoals het nastreven van doelen en het consequent bezig zijn met training en oefening. Verder merkten sommigen op dat zij in de beroepsuitoefening aan de ene kant voortdurend bezig zijn grenzen te verleggen, terwijl zij aan de andere kant beperkingen hebben leren kennen. In de discussie wordt aandacht besteed aan de kwaliteitsaspecten van het verlenen van mondzorg, aan de vraag wat onder topmondzorg moet worden verstaan en aan de vraag welke de persoonlijkheidskenmerken zijn van tandartsen die topmondzorg verlenen.

EIJKMAN MAJ. Mondzorg en topsport. Overeenkomsten volgens tandartsen-topsporters. *Ned Tijdschr Tandheelkd* 2005; 112: 181-183.

Inleiding

In de Angelsaksische literatuur is een aantal levensbeschrijvingen te vinden van tandartsen die een imposante sportcarrière achter de rug hebben (Stockstill, 1975; Kanterman, 1987; Christen en Christen, 2001). Het doel van deze publicaties lijkt vooral te zijn geweest de professie kennis te laten maken met collega's die buiten hun beroep aanzienlijke sportprestaties hebben geleverd. Het gaat hier om topsporters die hun land op een voortreffelijke wijze hebben vertegenwoordigd.

In Nederland zijn, voor zover bekend, in de vakliteratuur geen publicaties verschenen waarin levensbeschrijvingen van tandartsen-topsporters zijn opgenomen. Toch zijn er meerdere tandartsen die op sportgebied recent of al langer geleden ons land hebben vertegenwoordigd. Het gaat dan vooral om tandartsen die actief zijn of waren bij de sporten hockey en golf.

In de eerder genoemde internationale artikelen is vrijwel alleen vermeld wat de genoemde tandartsen op sportgebied hebben gepresteerd. Welke hun opvattingen en resultaten waren op het gebied van de verlening van mondzorg is uit de samenvattingen van de artikelen moeilijk op te maken.

De vraag rijst over welke mentale vaardigheden en eigenschappen topsporters beschikken om in een vak van sport uit te blinken. Daarnaast is het aannemelijk dat dezelfde kwaliteiten ook merkbaar zouden kunnen zijn wanneer zij hun beroep uitoefenen. Ter voorbereiding van een klein kwalitatief onderzoek is, wat de combinatie tandarts en topsporter betreft, met behulp van een literatuuronderzoek getracht een antwoord op deze vragen te vinden.

Literatuuronderzoek

Over de mentale vaardigheden en specifieke eigenschappen die een tandarts-algemeen practicus moet bezitten voor een succesvolle beroepsuitoefening is weinig literatuur. Een enkele maal is verslag gedaan van onderzoek naar persoonlijkheidskenmerken van tandartsen (McDaniel *et al*, 1988; Westerman *et al*, 1991). Literatuur over de verschillende mentale vaardigheden en eigenschappen tussen tandartsen die wel en niet excelleren in hun beroepsuitoefening is, voor zover bekend, niet te vinden.

Als het gaat om specifieke mentale vaardigheden en eigenschappen van topsporters is in de literatuur wel een en ander gepubliceerd. In een boek over psychologie in de sport is weergegeven dat men in bescheiden mate heeft kunnen vaststellen dat er enig verband bestaat tussen persoonlijkheidskenmerken en succes in de sport, en dan vooral bij topsporters in bepaalde takken van sport (Jarvis, 1999). Teamspelers zijn bijvoorbeeld extroverter dan sporters die succes hebben in een individuele sport. Topsporters die uitblinken in duursporten, zoals de marathon en de triatlon, zijn dominanter en meer prestatiegericht dan andere topsporters. Bergbeklimmers scoren vooral hoog op de factor sensatie zoeken.

Ook in een Nederlands literatuuronderzoek is geprobeerd deze mentale aspecten in kaart te brengen (Speet en Bakker, 2003). Daarnaast zijn de eigenschappen en mentale vaardigheden van succesvolle topsporters vergeleken met die van niet-succesvolle topsporters en die van topsporters met die van subtoppers en recreanten (Speet en Bakker, 2003). De auteurs stelden vast dat er in de literatuur aanwijzingen zijn dat mogelijke verschillen kunnen worden gevonden tussen de sporter die wel tot topprestaties komt en de sporter die dat (net) niet lukt. Het betreft dan competenties als het

Samenvatting

Trefwoorden:

- Sport
- Mondgezondheid
- Mondzorg
- Psychologie

Uit de sectie Sociale Tandheelkunde en Voorlichtingskunde van het Academisch Centrum Tandheelkunde Amsterdam (ACTA)

Datum van acceptatie:

4 januari 2005

Adres:

Prof. dr. M.A.J. Eijkman
SBN Doormanlaan 6
2243 AL Wassenaar
maj.eijkman@wanadoo.nl

kunnen concentreren, het omgaan met fouten, het presteren onder druk, het verdragen van fysieke en emotionele pijn, het omgaan met competitie en het verwerken van tegenslagen. Vervolgens zijn de resultaten van het literatuuronderzoek voorgelegd aan een aantal experts in de Nederlandse sport(psychologie). Zij kwamen uiteindelijk tot een indeling van drie categorieën van eigenschappen van succesvolle topsporters. In de eerste groep treft men onder meer eigenschappen aan als zelfvertrouwen, omgaan met spanning, het vermogen zich te richten op taakrelevante aspecten en de capaciteit afleidingen te negeren. In de tweede categorie gaat het vooral om eigenschappen als toewijding, gedrevenheid, planmatigheid en het streven naar persoonlijke uitmuntendheid, een aspect dat verband zou houden met perfectionisme en leergierigheid. In de derde categorie worden vaardigheden genoemd die verband houden met het adequaat functioneren in teamverband en het beschikken over interactieve en communicatieve kwaliteiten.

Doelstelling kwalitatief onderzoek

Doel van het in dit artikel beschreven kwalitatieve onderzoek was van een groep tandartsen die topsport hebben bedreven, de mening weer te geven over de mogelijke verbanden tussen enerzijds het bedrijven van sport en van topsport in het bijzonder en anderzijds de beroepsuitoefening.

Materiaal en methode

Aan het onderzoek werd deelgenomen door acht tandartsen–algemeen practici die als topsporter Nederland internationaal hebben vertegenwoordigd. Het betrof vijf hockeyers, twee golfers en een motorcrosser. Zij kregen twee vragen voorgelegd:

- Ziet u verbanden tussen het bedrijven van sport en uw beroepsuitoefening?
- Ziet u verbanden tussen het bedrijven van topsport in het bijzonder en uw beroepsuitoefening?

De tandartsen werden persoonlijk benaderd door een tandarts die zelf oud-golfinternational is, met het verzoek over deze twee vragen na te denken. Allen reageerden positief en werden twee weken later telefonisch geïnterviewd. De vraaggesprekken duurden gemiddeld twintig minuten. Na elk interview werden de genotuleerde meningen aan de respondent voorgelegd en werd gevraagd of deze met het genotuleerde kon instemmen.

Resultaten

Op de vraag of de respondenten verbanden zien tussen het bedrijven van sport en de beroepsuitoefening werd door de meeste respondenten negatief geantwoord. Twee van hen noemden het belang van sportbeoefening als afleiding voor de inspanningen van het

beroep. Sport of een hobby draagt volgens hen bij tot het voorkomen van stress op het werk en het risico van het krijgen van de verschijnselen van burn-out.

Op de tweede vraag – of de respondenten verbanden zien tussen het bedrijven van topsport in het bijzonder en de beroepsuitoefening – waren de antwoorden aanmerkelijk positiever. Slechts één van hen gaf aan geen relatie te zien. Kort samengevat zijn in relatie tot deze vraag de volgende gemeenschappelijke opvattingen uit de interviews te destilleren:

- Topsporters streven gedisciplineerd, op basis van continue training en oefening, voortdurend naar perfectie waarbij ieder detail belangrijk is. Daarin is een grote gelijkheid te zien met het werk van tandartsen.
- Evenals topsporters voeren tandartsen geprotocolleerd steeds weer dezelfde noodzakelijke handelingen uit om een bepaalde activiteit te vervolmaken.
- De meeste van de ondervraagde tandartsen-topsporters en alle andere tandartsen zijn afhankelijk van de fijne motoriek in de handen en de vingers en van een goede lichamelijke conditie.
- Zowel topsporters als tandartsen moeten over een groot concentratievermogen beschikken voor het uitvoeren van de diverse activiteiten.

Sommige respondenten wezen erop dat zij, evenals bij het bedrijven van topsport, in hun beroepsuitoefening zeer gedreven zijn, zichzelf steeds willen verbeteren, uitdagingen zoeken en vooral prestatiegericht bezig zijn. Enkele ondervraagden merkten op dat zij door hun sportbeoefening hebben leren relativeren, een opvatting die zij van waarde achten voor de verlening van mondzorg waarin ook niet alles mogelijk is. Aan de ene kant verleggen zij in de beroepsuitoefening voortdurend hun grenzen, terwijl zij aan de andere kant hun beperkingen hebben leren kennen.

Discussie

Volgens één van de respondenten is het verlenen van mondzorg topsport bedrijven. Aangenomen kan worden dat hij hier vooral heeft gedacht aan de attitude en de mentale vaardigheden die voor het verlenen van mondzorg nodig zijn en dat hij een duidelijke overeenkomst ziet met de wijze waarop hij topsport heeft bedreven.

Opvallend is dat er meerdere van de genoemde opvattingen van de respondenten terug te vinden zijn in het eerder genoemde Nederlandse literatuuronderzoek (Speet en Bakker, 2003). Het betreft dan vooral competenties als het gedisciplineerd en planmatig bezig zijn, het streven naar perfectie, het hebben van een sterk concentratievermogen en de eigenschap zich te richten op taakrelevante zaken, zoals het nastreven van doelen en het consequent bezig zijn met training en oefening.

Wanneer men de resultaten van dit kwalitatieve onderzoek naar topsport en het verlenen van mondzorg kritisch bekijkt, moet men vaststellen dat het hier gaat om een gering aantal ondervraagden van wie er

bovendien vijf teamsporter waren en drie vooral een individuele sport beoefenden. Overigens bleek uit de antwoorden tussen deze twee categorieën sporters dat er weinig verschillen waren te vinden.

Methodologisch bekeken was het achteraf bezien verstandiger geweest als de acht tandartsen-topporters waren vergeleken met acht collega's die enthousiaste amateursporters zijn (geweest). De vraag is of dan dezelfde resultaten zouden zijn gevonden als beschreven in het literatuuronderzoek.

Verder wordt men nieuwsgierig naar de resultaten van het verlenen van mondzorg door de acht tandartsen-topporters. Blinken zij ook uit als het, vanuit zowel een professioneel als een managementperspectief bezien, gaat om de kwaliteit van die mondzorgverlening? De vraag rijst dan hoe men deze resultaten moet vastleggen en wat er onder het verlenen van topmondzorg moet worden verstaan.

Dit kleine onderzoek roept – evenals elk exploratief onderzoek – naast de reeds eerder gestelde vragen, meer vragen op. Sociaalonderzoekers zouden zich kunnen buigen over de kwestie in hoeverre persoonlijkheidskenmerken, mentale vaardigheden en/of andere specifieke eigenschappen van tandartsen bepalend zijn voor de kwaliteit van de door hen verleende mondzorg. Zoals immers uit de inleiding van dit artikel al bleek, is over deze vraagstukken weinig of geen onderzoek in de literatuur bekend. De opvattingen van de tandartsen-topporters die zijn weergegeven in dit arti-

kel, kunnen een aanwijzing zijn voor de richting waarin dit onderzoek moet worden uitgevoerd.

Literatuur

- CHRISTEN AG, CHRISTEN JA. Alvin C. Kraenzlein DDS and Walter B. Tewksbury DDS: Olympic medal winners. *J Hist Dent* 2001; 49:99-104.
- CHRISTEN AG, CHRISTEN JA. Cary Middlecoff (1921-1998): dentistry's topgolfer. *J Hist Dent* 2001; 49: 123-128.
- JARVIS M. *Sport Psychology*. Modular Psychology Series. London: Routledge, 1999.
- KANTERMAN CB. Dentistry's Olympic heroes. II Olympiad: two Americans in Paris. *TIC* 1987; 46: 1-7.
- MCDANIEL SP, SILER WM, ISENBERG BP. Comparison of personality variables and values among dental students, practitioners, and faculty. *J Dent Educ* 1988; 52: 156-159.
- SPEET B, BAKKER FC. Topsport assessment mentale vaardigheden. *Sportpsychologie Bulletin* 2003; 14: 42-46.
- STOCKSTILL M. Anthony Sneazwell, DDS. Australia's champion high jumper. *CAL* 1975; 38: 29-30.
- WESTERMAN GH, GRANDY TG, ERSKINE CG. Personality types of dentists. *Am J Dent* 1991; 4: 298-302.

Dankwoord

De auteur is de collega's mw. J.M. Klein Gebbink-Lewin, mw. N.B. Spits, H.J.P. van Asbeck, dr. J.H.A. Bolhuis, Th.H.M. van Dijk, N.H.R. Klaassen, W.E.L. Mangelaar Meertens en G.M. Wolsink zeer erkentelijk voor hun bereidwillige medewerking.

Oral care delivery and top-class sports. Relationships according to dentists top-class sportsmen

The aim of this qualitative study was to determine the opinions of eight top-class sports dentists, two women and six men, about the possible relationship between their performance of top-class sports and their oral care delivery as a general practitioner. Seven of the eight dentists interviewed, indicated a connection between their performance of top-class sports and their oral care delivery. In particular, it concerns aspects as working very disciplined and systemically, the pursuit of perfection, having the capability to concentrate very much, and working with an achievement-oriented attitude, such as the repeated search for challenges and always being active in exercising. Furthermore, some dentists interviewed stated that in delivering oral care, on the one hand they are trying to back frontiers, and on the other hand they have experienced their limitations. In the discussion, the questions are pointed out how quality of oral care delivery can be assessed, if there is any top-class oral care, and if so, which the personal characteristics are of dentists delivering this top-class care.

Summary

Key words:

- Sports
- Oral health
- Oral health care
- Psychology